

ГЛАСНИК ГЕОГРАФСКОГ ДРУШТВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
HERALD OF THE GEOGRAPHIC SOCIETY OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

ГОДИНА 2005.
YEAR 2005.

Свеска 10
Volume 10

UDK: 311.3(47)

Стручни рад
Др Милош Ђеловитић¹

**РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА
Према резултатима пописа становништва 2002. и географске регије**

Апстракт: Рад пружа преглед и анализу пописа становништва (2002). Први пут је држава забиљежила пад броја становништва (-2%). Стварни пад је много већи (7,4 мил.), а ублажен је досељавањем (11 мил.) и исељавањем (5,4 мил.) што даје миграциони пораст (5,6 мил.). Дати су резултати пописа (број, распоред, старосна и полна структура, брачно стање, националност, образовање, домаћинства, занимање, градско и сеоско становништво, језици, насеља, седам федералних округа) по административним јединицама. Обрада Федерације на осам великих регија.

Кључне ријечи: попис становништва, депопулација, миграције, насеља и карактеристике становништва (2002), осам регија Руске Федерације.

Abstract: Research paper gives you an overview and analyses of census (2002). Country for the first time registered decrease in number (-2%). Actual decrease is much bigger (7,4 millions), and it was alleviated by immigration (11 million) and emigration (5,4 millions), which resulted in migration increase (5,6 millions). It gives results of census (number, location, age and sex structure, marital status, nationality, education, households, occupations, town and village population, languages, settlements, seven federation counties) per administrative units. Eight big regions of Federation were subject to research.

Key words: census, depopulation, migrations, settlements and population characteristics (2002), eight regions of Russian Federation.

Резултати пописа становништва сваке земље имају велик значај како за земљу тако и за бројна научна и стручна истраживања која често не могу бити пуновриједна без резултата пописа.

Најновији попис становништва Руске Федерације обављен је мјесеца октобра (9-16) 2002. године, односно послиje 13 и по година од претходног

¹ Др Милош Ђеловитић, редовни професор Универзитета у пензији Бањалука

пописа становништва СССР у 1989. години. Попис је извршен послије распада велике и моћне социјалистичке државе (1991. године), кад је и Руска Федерација прогласила независност. Стварена је лабава међудржавна заједница - ЗНД- Заједница независних држава од 12 република, које су остале у њој, док су 3 балтичке републике се отцијепиле и стекле потпуну независност (Литванија, Летонија и Естонија).

Пропаст друштвеног и државног система прате тешке социјалне посљедице, што се потврдило распадањем прве социјалистичке земље на свијету - СССР. Слично је било и са распадом државе СФРЈ.

У хладном рату између САД и њених западних партнера на једној страни и социјалистичких европских држава побиједиле су ове прве раствурајући СФРЈ и СССР вањским и унутрашњим снагама заједно, истовремено кад се Њемачка уједињује. Да социјалистички систем није био труо изнутра нема те сile, која би га могла раствурити и то углавном у вјештачким државама (СРФЈ, СССР и ЧССР).

Динамика становништва Руске Федерације може се пратити по наредној табели:

Табела 1. Становништво Руске Федерације (1926-2002.) У 000.

Година	Број становника	Индекс	Градско	Сеоско	% градског
1926.	92735	100	16455	76280	16
1939.	108337	117	36298	72081	33
1959.	117240	126	61143	56097	52
1970.	129941	140	80631	49310	62
1979.	137410	148	94942	42468	69
1989.	147002	158	107959	39063	73
2002.	145164	156	106427	38737	73

Природни прираштај становништва Руске федерације се кретао од умјереног (11% годишње) у првом периоду, преполовљеног на минимални годишњи прираст (6%) у слиједећем раздобљу, који је у посљедњем међупописном периоду (1989-2002.) прешао у депопулацију од 1,3% годишње, што је први пут у статистичким пописима. Пад броја становништва Руске Федерације је много већи и тежи него што то показује посљедњи попис. Тако је у раздобљу 1989-2002. године у Руској Федерацији рођено 20,5 милиона лица, а умрло 27,9 милиона, што одговара природном паду од 7,4 милиона лица. Овај пад је ублажен досељавањем 11 милиона лица у Руску Федерацију. У истом периоду исељено је 5,4 милиона лица што даје миграциони прираст становништва од укупно 5,6 милиона лица. Ни овако висок миграциони прираст није могао да покрије мањак од 7,4 милиона лица, већ је само привидно ублажио велики пад броја становништва.

Прије распада СССР изван руске Федерације је живјело око 25 милиона руског становништва, највише у Украјини (преко 10 милиона) и у Казахстану (преко 6 милиона) и више од 1 милиона у свакој републици (Узбекистан,

Бјелорусија и Киргизија). Може се узети да сада живи око 15 милиона Руса изван граница Руске Федерације, са главнином у Украјини и Казахстану.

Иако је највећи словенски народ Руси ушао у процес депопулације, услед бројности не би се требао превише забрињавати, јер се неће поновити прилике, које су биле у посљедњем међупописном раздобљу.

Због пада броја становништва од 1,86 милиона или 1,1%, удио градског и сеоског становништва је остао исти (73% и 27%). Градско становништво је опало за 1,5 милиона, а сеоско за 0,3 милиона лица.

Развој становништва већих народа (од 400000 лица) Руске Федерације може се пратити на слиједећој табели:

Табела 2. Развој већих народа Руске Федерације (1989-2002).

	у 0000 Година	у 0000 1989.	Индекс 2002-1989	% у годинама 1989.	% у годинама 2002.
Руска Федерација	147,02	145,16	98,9	100	100
Руси	119,87	115,87	96,7	81,5	79,8
Татари	5,52	5,56	100,7	3,8	3,8
Украјинци	4,36	2,94	67,5	3,0	2,0
Башкири	1,35	1,67	124,4	0,9	1,2
Чуваши	1,77	1,64	92,3	1,2	1,1
Чечени	0,9	1,36	151,1	0,6	0,9
Јермени	0,53	1,13	213,2	0,4	0,8
Мордви	1,07	0,84	78,7	0,7	0,6
Бјелоруси	1,21	0,81	67,5	0,8	0,6
Авари	0,54	0,76	139,2	0,4	0,5
Казахи	0,64	0,66	103,0	0,4	0,5
Удмурти	0,71	0,64	89,1	0,5	0,4
Азарбејџанци	0,34	0,62	182,3	0,2	0,4
Маријци	0,64	0,60	94,0	0,4	0,4
Нијемци	0,84	0,60	70,9	0,6	0,4
Кабардини	0,39	0,52	134,7	0,3	0,4
Осетини	0,40	0,51	128,0	0,3	0,4
Даргинци	0,35	0,51	144,4	0,2	0,4
Бурјати	0,42	0,45	106,7	0,3	0,3
Јакути	0,38	0,44	116,8	0,3	0,3
Кумики	0,28	0,42	150,0	0,2	0,3
Ингуши	0,22	0,41	186,4	0,1	0,3
Лезгини	0,26	0,41	158,0	0,2	0,3

Највећи апсолутни пас броја становништва имали су Руси од 4 милиона лица (3,3%), а релативни највећи пад су имали Украјинци од 32,5% (или 1,4 милиона лица) и Белоруси од 32,5% (или 400000 лица). Број Немаца је опао за 29,1% (или 240000 лица), док је пад броја Јевреја још већи усљед исељавања у Израел. Зато нису ушли у табелу 2, јер их свега има 230000 лица према 540000 лица у 1989. Остало их је само 43%. Значајан пад броја становништва имали су народи: Мордови (-21%), Удмурти (-11%) и Чуваши (8%). Блажи пад становништва имали су: Маријци (-6%) и Руси (-3,3%). Најмањи пораст су имали: Татари (мање од 1%), Казахи (3%) и Бурјати (7%). Бисок природни прираст становништва показују мусимански народи Кавказа: Ингуши (89%), Азарбејџанци (82%), Лезгини (58%), Чечени (51%), Кумики (50%), Даргинци (44%), Авари (39%) и Кабардини (35%). Највећи пораст имали су Јермени (113%) усљед усељавања у Руску Федерацију из Јерменије. Висок порас су имали и Осетини (28%) и Башкири (24%), а нешто нижи пораст имали су Јакути (17%).

Попис становништва у Руској Федерацији 2002. године је регистровао 192 народа и етничке групе. Од тога броја 12 је било без становништва, а 21 је уврштен у етничку групу. Према томе, пописом су забиљежена 159 народа, који су према бројности овако распоређени:

Табела 3. Народи Руске Федерације према бројностима (2002.).

Број становника	Број народа	100%
1-999	36	22,6
1000-9999	43	27,0
10000-99999	35	22,0
100000-999999	28	17,6
1000000-9999999	6	0,4
више од 10000000	1	0,4

Од укупног броја народа 159 само је њих 7 имало више од милион становника (Руси, Татари, Украјинци, Башкири, Чуваши, Чечени и Јермени). То значи да је Руска Федерација држава малих народа, јер 71,6% свих народа имају мање од 10000 становника.

Укупно 1.458000 лица није се национално изјаснило, а први пут послије пописа 1897. године 140000 лица се изјаснило да су Козаци.

Покушао сам одредити број аутохтоних и алтохтоних народа, што сам успио приближно, јер не располажем одговарајућим доказима. У Руској Федерацији има око 98 народа аутохтона и 61 народ спада у групу алтохтоних.

Густота насељености је један од важних географских чинилаца, Руска Федерација је према попису имала 8,5 становника на км² и иде у ред ријетко насељених земаља. Због сурових климатских прилика на сјеверу и планинског рељефа на истоку, може се узети да је око 60% територије Федерације (око 10 милиона км²) ријетко или никако насељено, што значи да просјечна

насељеност остатка државе износи око $20 \text{ ст}/\text{км}^2$ што одговара земљама Скандинавије. Зато је Руску Федерацију као велику државу најбоље успоређивати са великим државом Сјеверне Америке – Канадом.

У европском дијелу Руске Федерације густоћа насељености креће се од $1-10 \text{ ст}/\text{км}^2$ са неколико енклава мање густоће сјеверно од 60° паралеле, али и енклава сјеверно од ријеке Терек, те западно и источно од доњег тока Волге. Идући од сјевера према југу густоћа становништва расте на $25 \text{ ст}/\text{км}^2$, а затим од Москве преко Нижњег Новгорода до Казања од 50 на преко $100 \text{ ст}/\text{км}^2$. Оваква густоћа становништва иде на југ преко Курска и Вороњежа према доњим токовима Дона и Кубана до подгорине Великог Кавказа. Источни клин веће насељености становништва ($10-25 \text{ ст}/\text{км}^2$) се наставља преко средњег Приволжја, Урала и јужног дијела Западног и Источног Сибира око транссибирске жељезничке магистрале, који је компактан до Бајкалског језера, а источније са прекидима до Владивостока. Огромна пространства Сибира и Далеког Истока су веома ријетко насељена (мање од $1 \text{ ст}/\text{км}^2$), а разбијена су гушћом насељеношћу ($1-10 \text{ ст}/\text{км}^2$) у ријечним долинама Оба са Јртишом, Јенисеја, Лене са притокама Алданом и Виљуја, Јане, Индигирке и дијелова Колиме. Слично је у долини ријеке Амура и јужног приморја. Острва насељености су на Камчатки и Чукоти, док су Курили и Сахалин у потпуности са оваквом густоћом насељености.

Старосна структура становништва Руске Федерације се може пратити према слиједећој табели:

Табела 4. Старосна структура становништва РФ (1959-2002)

Старосна група	1959.	1979.	2002.
Младо ст. (0-15г.)	29,2	23,3	18,1
Зрело ст. (16-59г.)	58,4	60,4	61,3
Старо ст. (60 г. мушки, 55 г. женско)	11,8	16,3	20,5

Највеће промјене у старосној структури становништва су код младог и старог становништва, тако да је пад удеља млађог готово идентичан порасу ту старог становништва. Стабилна је само структура зрелог становништва.

Процес старења становништва Руске Федерације се убрзава. Тако је средња старост становништва у 1989. г. била $32,8$ година, а у 2002. години је изјеља $37,1$ годину, од чега код мушких становништва 34 године, а код женских чак 40 година.

Женског становништва у Руској Федерацији је у 2002. години било око 10 милиона више од мушких. На 1000 лица мушких становништва долази 1147 лица женског становништва. Већи број женског становништва почиње од 33 године живота, а јако је изражен послиje 60 година живота.

Просјечна породица је у 2002. години имала само 1,3 дјеце према 2 дјеце у 1989. г. У структури домаћинства само је 52% имало дјецу, од чега је 32% домаћинстава имало 1 дијете, двоје дјеце 15%, а само 3% троје или више дјеце. У просјечном домаћинству Руске Федерације је у 2002. живјелло само 2,7

чланова. Од тога је било са једним чланом 23% домаћинстава, са 2 члана 27%, са 3 члана 24%, са 4 члана 23% и са 5 и више чланова само 9% домаћинстава. Ови подаци указују на велику сличност са структуром домаћинстава у развијеним европским земљама.

Совјетска власт је у културнопросвјетном смислу урадила много и довела до потпуне писмености и школовања становништва. У 2002. години неписмених је било само 0,5%, незавршену основну школу имало је само 1% становништва, завршену основну школу 13%, завршену општу средњу школу 17%, професионалну средњу школу завршило је 27% становништва и 16% становништва старијег од 15 г. имало је вишу школску спрему. По овим показатељима Руска Федерација се убраја међу водеће земље у свијету.

Економска структура становништва је изузетно важна, јер се из ње може добро сагледати степен развоја друштва као целине. Сљедећа табела приказује равој економске структуре становништва РФ.

Табела 5. Економска структура становништва РФ (1959-2002).

Година	Примарне дјелатности у %	Секундарне дјелатности у %	Терцијарне дјелатности у %
1959.	30	43	27
1979.	15	42	43
2002.	15	30	55

Економска структура показује опадање примарних и секундарних дјелатности и велик пораст запослених у терцијарним дјелатностима. Ипак, оваква слика показује заостајање Руске Федерације за високо развијеним земљама свијета.

Руска Федерација се састоји од 89 конститутивних административних јединица:

- 21 аутономна република,
- 5 крајева,
- 49 области,
- 10 аутономних округа,
- 1 аутономна област и
- 2 савезна града (Москва и Санкт Петербург).

Дводомна Савезна скупштина је састављена од Савезног вијећа (Горњи дом) и Државне думе (Доњи дом). Савезно вијеће има 178 чланова, по два на 89 конститутивних јединица, који се бирају на 4 године. Државна дума има 450 посланика, који се бирају на 4 године на општим изборима.

Руска Федерација има по попису 2002. г. 159 народа. СССР је по првом попису становништва 1926. г. има 194 народа, чији је број пао 1959. г. на 115 народа, а попис 1979. г. забиљежио је 104 народа. Пад броја народа је последица асимилације малобројних народа од стране бројнијих сусједа.

Становништво Руске Федерације се у језичком погледу може свrstati u четири велике језичке породице: Индоевропску (85% становништва), Алтај-

ску (10% становништва), Кавкаску (3% становништва) и Уралску породицу (2% становништва).

У Индоевропску језичку породицу спадају народи: Руси, Украјинци, Белоруси, Осетини и Јермени. Алтајска језичка породица има више народа (15) и група: Татари, Башкири, Јакути, Тувинци, Балкарци, Карабајевци, Хакаси и Алтајци (турска група народа); Бурјати и Калмики (монголска група); и Чукци и Корјаки (палеоазијска група народа). Кавкаска језичка породица има много малих народа: Грузини (картвелска група); Нахско-дагестанска група има бројне народе: Авари, Лезгини, Даргинци, Кумики, Лакци, Табасарани, Ногаји, Чечени, Ингуши, Рутулци, Агули и Удини. Адиго-Абхаску групу чине народи: Кабардини, Адигејци, Черкези, Абазини и Абхази. Уралску језичку породицу чини финско-уралска група народа: Мордви, Удмурти, Маријци, Коми, Карели и Естонци. Угарску групу чине народи: Ханти и Манси. Самодијску групу народа чине: Ненци, Селькупи и Нгансани. Ескимско-Алеутској језичкој породици припадају народи: Ескими и Алеути. Народи других језичких породица и изолираних језика су: Корејци, Кинези, Асиријци, Нивхи, Кети и Југагири.

Руским језиком влада 98% становништва земље (142 милиона). Пажњу заслужује владање другим језицима осим руског. На другом мјесту је енглески језик (6,9 милиона), татарски (5,3 мљн.), њемачки (2,9 мљн.), украјински (1,8 мљн.), башкирски (1,4 мљн.), чеченски (1,3 мљн.), чувашки (1,3 мљн.), јерменски (0,9 мљн.) и француски (0,7 мљн.). Забиљежен је језик са најмање припадника – керечки са 20 лица, којих нема у списку народа, јер су асимилирани од сусједних Корјака.

По религијској припадности становништво Руске Федерације је хришћанско-православне религије (Руси, Украјинци, Јермени, Белоруси, Мордви, Маријци, Чуваши, Осетини и Јакути) и око 30 мањих народа. Исламску религију исповједа око 30 народа од којих су најбројнији: Татари, Башкири, чечени, Авари, Казахи, Азарбејџанци, Кабардини и Даргинци. Трећу групу чине припадници природних религија сјеверних крајева (око 15). Будизам и ламаизам исповједају три народа (Бурјати, Тувинци и Калмики). Католичку религију исповједају: Нијемци, Пољаци и Литавци. Протестантску религију исповједају: Финци, Естонци и Нијемци. Израелску религију исповједају Јевреји. Треба споменути знатан број атеиста, посебно код руског, украјинског и белоруског становништва.

Послије рушења комунистичке власти у Руској Федерацији се обнављају бројни вјерски објекти, као што је случај са подизањем великог храма Христа Спаситеља у Москви.

Руска Федерација нема довољно становништва на својим огромним пространствима. Мишљења смо да би Руска Федерација требала имати за половину више становника од садашњег броја.

Географске регије руске Федерације

Територија Руске Федерације у совјетско доба се дијелила на 10 економских рејона: 1. Сјеверозападни, 2. Централни, 3. Волго-Вјатски, 4. Централ-

но-Черноземски, 5. Поволшки, 6. Сјеверни Кавказ, 7. Уралски, 8. Западни Сибир, 9. Источни Сибир, 10. Далеки Исток.

У најновијем попису становништва 2002. године Руска Федерација подијељена је на седам крупних административних јединица - федералних округа у којем је цијели Сибир један округ, а у нашој регионализацији Сибир се дијели на двије регије - Западни и Источни. Повећали смо регију центар са два района: Волго-Вјатски и Централно-Черноземски, који због близине и функционалности припадају регији Центар.

Табела 6. Руска Федерација - преглед по регијама

	Површина км ²	Становништво	Ст/км ²	% градског ст.
РФ	17075400	145164000	8,5	73,3
Сјеверозапад	1677900	13973000	8,3	82,3
Центар	916200	45958000	50,2	77,0
Југ	355000	18911000	53,3	57,0
Приволжје	536400	16519000	30,8	74,0
Урал	824000	19782000	24,0	74,0
Западни Сибир	2427200	14791000	6,1	72,0
Источни Сибир	4122800	8537000	2,1	72,0
Далеки Исток	6215900	6693000	1,1	76,0
Европски дио са Уралом	4309500	115143000	26,7	73,9
Азијски дио	12765900	30021000	2,3	72,9

1. Сјеверозападна регија

Сјеверозападна регија носи име по географском положају у Руској Федерацији. Заузима површину од 1677900 км², а има 13973000 становника или 8,3 ст/км². Удио градског становништва износи 82%. Регија је највећа у европском дијелу Федерације или већа од Скандинавије. Регија се налази између Баренцовог и Карског мора на сјеверу, државне границе на западу, регије Центар на југу и горја Урала на истоку. Из велике низине стриже Хибинске горе на полуострву Кола, Урал на истоку и бројни моренски бедеми широм регије.

Географски положај регије Сјеверозапад је повољан, јер излази на Фински залив и Балтичко море и на сјеверну обалу полуострва Кола, која се не залеђује. Слабија страна географског положаја регије оштрија клима (јануарски средњак иде од -8° С у Санкт Петербургу до -21° С у Воркути). Безмразни период иде од 4-5 мјесеци на југу до само 2 мјесеца на сјеверу. Зато је простор сјеверније од 60° паралеле у зони ближег сјевера, а изнад поларнице у зони дањег, суровог сјевера. Шума тајге заузима највећи дио регије са оазним појавама сточарства и земљорадње. Око градова у доба социјализма развила се приградска пољопривреда.

Регија Сјеверозапад има неколико великих тектонских цјелина: феноскандијски штит на западу са прекамбриским седиментима захвату полуострво кола, Карелију до језера Оњега и Ладога; Тимански ланац и уски дио Урала. Највећи дио регије почива на Руској или Источноевропској плочи на чијој се површини налазе бројни трагови глацијације (језера и моренски бедеми). Седменти иду од камбра, девона, силура, карбона до нарочито перма. Најдубља бушотина на свијету је избушена у совјетско доба (11 км), која је потврдила температурне законитости. Хибинска гора је изузетно богата рудама жељеза, обојеним металима и апатитима. У долини Печоре су велика налазишта нафте, гаса и каменог угља (Воркута). Горје Урала припада херцинском борању и изузетно је богато металима, неметалима, угљем и драгим камењем. Црвенкасти гранит рапакиви из Карелије је дао материјал за изградњу Санкт Петербурга.

Вегетацијски појаси иду од арктичке пустине на сјеверу, преку тундре и лесотундре на најшири појас тајге (јела, бор, ариш) до мјешовите шуме црногорице и бјелогорице на краљњем југу регије.

Мурманска областа има 900000 становника и висок удио градског становништва (92%) због сувог климе. Град Мурманск са 468000 становника, основан је 1916. године. Сједиште је сјеверне и ратне флоте и почетак Сјеверног морског пута (Мурманск-Владивосток 10400 км).

Архангелска област има 1336000 становника и удио градског становништва од 75%. Град Архангелск (416000 ст.) је смјештен поред десне обале ријеке Сјеверне Двине. Основан је 1584. г. и био главна сјеверна лука Русије до оснивања Санкт Петербурга. Главна је лука за извоз дрвета. У Оњешком заливу су Соловјецка острва са кремљом и старим манастиром (1429. г.)

У оквиру Архангелске области се налази Ненецки аутономни округ са 42000 становника и 63% градског становништва. Нарјан-Мар (Лијепи град) је главно насеље. Округ је богат нафтом и гасом. Ненци припадају уралској језичкој породици. Живе на истоку до Јенисеја у сталним насељима, а само чувари стада ирваса путују са њима.

Аутономна република Коми има 1018000 становника и 75% градског становништва. На сјеверу је тундра, а јужније шума тајге. У басену Печоре истиче се богатство каменог угља, где се вади око 30 мили. т. Воркута (116000 ст.) је рударски град. Вади се нафта и гас. Коми су народ финске групе, православне вјере и чине до 30% становништва републике.

Република Карелија се налази на западу поред финске границе. Има 716000 становника и 75% градског становништва. Богата је шумама, језерима и рудама метала. У подлози су седименти Балтичког штита (гранит, гнајс). Петрозаводск (270000 ст.) је главни град. Карели су сродни финцима, православне вјере и чине око 15 % укупног становништва.

Град Санкт Петербург (4.661.000 ст.) је други град по величини и привреди. Основао га је Петар Велики као прозор Русије у Европу. Изграђен је по узору на Версај. Град има јаку и разноврсну индустрију. У овом граду је почела Октобарска револуција (1917). Грађ је чвориште путева. Зимски царски дворац је претворен у музеј Ермитаж.

Источно од Санкт Петербурга је област Вологда са 1.270.000 становника и 69% градског становништва. Већи градови су Вологда (283.000 ст.) и Череповец (266.000 ст.), град црне металургије.

Јужно од Санкт Петербурга се налазе стари области: Новгород и Псков.

Област Новгород има 691.000 становника и 70% градског становништва, а град има 229.000 становника. Прва руска држава је била кнежевина има Новгород 859. г. Област Псков има 761.000 становника и 66% градског становништва. Град има 204. 000 становника и јавља се 903. године.

Калининградска област је енклава Руске Федерације, а налази се између Балтичког мора, Пољске и Литве. Има 955.000 становника са 78% градског становништва. Град Калининград има 401.000 становника, а основан је 1.255. г. као њемачки Кенигсберг. У граду је рођен филозоф Е. Кант.

2. Централна или московско-нименовгородска регија

Централна регија се налази између регије Сјеверозапад на сјеверу, држава Белорусије и Украјине на западу и на југу, регије Јужне, на истоку регије Приволжја и на сјевероистоку регије Урала. Централна регија је увећана за два мања рејона: Волго-Вјатски и Централни и Черноземски и као таква има површину од 916000 км² и по најновијем попису становништва (2002) има 45. 959.000 становника. Густоћа насељености износи 50 ст/км², а удио градског становништва износи 77%.

Централна регија има низински, глацијални рељеф у којем се налазе изворишта великих ријека: Волге, Дњепра, Дона, Западне и Сјеверне Двина. Тектонску основу регије Центра чини Руска плоча са седиментима од запада на исток: девона, карбона, перма, преко мезозојских (креде и јуре) до палеогених седимената на дну. Клима је континентална, а у вегетацији превладава црногорица на сјеверу, бјелогорица јужније и на југу лесостепе и степе.

Москва је имала функцију "скупљача руских земаља", а од 16. в. и великог освајача на истоку (Сибир, Далеки исток), на сјеверу и на југу. Најтежа су била освајања на западу.

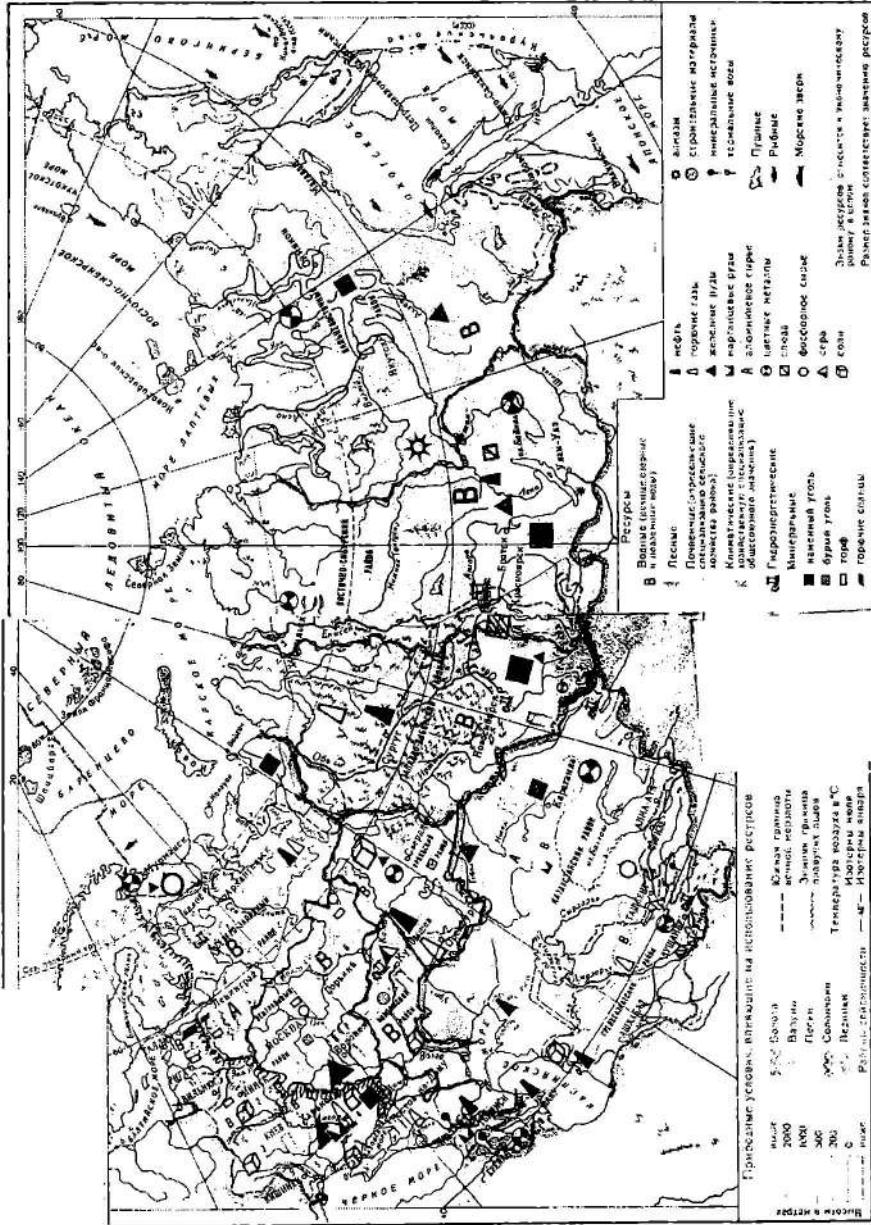
Централна географска регија има 10 области, главни град Москву и 3 Аутономне Републике. Москва је порасла са 9 милиона (1989) на 10. 383. 000 становника (2002.).

Привреда регије Центар има доминирајуће место у земљи са око 35-40% индустријске производње. Превладава тешка и прецизна машиноградња, електроника, хемијска индустрија и стара текстилна индустрија (око Москве) на којој је започела индустријска револуција.

Московска област има 6.618.000 становника, а са градом Москвом има 17 милиона становника или 362 ст/км². Област без града Москве има 79% градског становништва. Област има 15 градова са више од 100. 000 становника, који заједно чине велику московску агломерацију.

Град Москва има површину од око 1000 км са 10,4 милиона становника. Град је основао кнез Јуриј Долгоруки 1147. г. грађени Кремљ, језгро града, који се развијао концентрично. У 13. в. град постаје сједиште Московске кнежевине, а у 16. в. Москва је царски град Русије. Од времена Петра Великог (18. в.) Русија постаје свјетска држава, највећа по пространству. Сада је ужи дио града опасан аутопутем (109 км), чвор 11 жељезничких пруга, 13 аутопутева, 3 ријечне и 4 ваздушне луке.

РУСКА ФЕДЕРАЦИЈА Природни ресурси. Осам географских регија.

Симбол Москве и Русије је Кремљ са бројним споменицима (цркве, дворци, музеји). Источно од Кремља је Црвени трг, јужно црква Василија Блаженог. Атракција Москве је најљепши метро на свијету, дужине преко 200 км. Истиче се Универзитет Ломоносов, Третјаковска галерија, Баљшој театар, изложба достигнућа привреде и ТВ торањ Останкино (525 м).

У Москви и околини је концентрисано око 1/4 индустриске производње земље). У граду ради 1/4 свих научних радника земле, а студира око 500. 000 студената. Сјетски је чувен Балшој театр као и центри за фундаментална истраживања (Дубно, Тројицк и Протвино).

Западно од Москве се налази обалст Смоленск са милион становника. Град Смоленск има 341000 становника, основан је у 9. в. и служио је као штит за одбрану са запада. Област Калуга је на југозападу, а има такође милион становника. Град има 312000 становника и развијену привреду. Сјеверно од Москве се налази Тверска област, која има 1,5 милиона становника од чега 73% градског. Град Твер (451000 ст.) је основан у 12. в. Налази се с обје стране ријеке Волге и на важном путу: Москва-Санкт Петербург. Област Јарослав је на сјевероистоку регије, има 1,4 милиона становника и 81% градског становништва. Град има 633000 становника, јавља се 1010. г. и био је сједиште кнезевине. Центар је тешке индустрије. Источније је област Кострома са 737. 000 становника од чега 67% градског. Град има 278. 000 становника и јавља се у 12. в.

Област Иваново се налази сјевероисточно од Москве, а има 1,1 милион становника и висок удео градског становништва (83%). Град Иваново (4811000 ст.) се јавља у 19. в. са развојем текстилне индустрије (лан, памук, вуна). Главни је произвођач памучних тканина у земљи и сматра се руским Манчестером.

Област Владимир се налази неточно од области Москве, а има 1,5 милиона становника или 53 ст/км² са високим уделом градског становништва (80%). Град се јавља 1108. г. као сједиште кнезевине. Има 350000 становника и развијену индустрију (електротехничка, петрохемијска).

Област Рјазањ се налази југоисточно од Москве, а има 1,2 милиона становника са 69% градског становништва. Град се јавља 1095. г. као центар кнезевине, а данас има 515000 становника. Јужни дио области је у зони лесостепе са културама пшенице, шећерне репе и сунцокрета.

Област Тула се налази јужно од Москве на додиру листопадних шума и лесостепе. Има 1,7 милиона становника и висок удео градског становништва (82%). Индустриски је веома развијена (металургија, машиноградња, војна индустрија). Град Тула се јавља 1146. г., а има 540000 становника. Недалеко је Јасна Польана, родно мјесто чуvenог писца Лава Николајевића Толстоја.

Орелска област се налази југозападно од Москве, а има 860000 становника и нижи удео градског становништва (64%). Налази се на средњеруској узвисини у зони лесостепе са развијеном полопривредом. Град Орел (350. 000 ст.) се јавља 1564. г. као козачко утврђење за освајање на југу "дивљег поља".

Брјанска област се налази југозападно од Москве на граници са државом Украјином. Има 1,4 милиона становника са низким уделом градског становништва (68%). Главна ријека је Десна, притока Дњепра. Град Брјанска (452000 ст.) је основан 1146. г. у Кијевској Русији. Има добро развијену машиноградњу и хемијску индустрију.

Кировска област заузима крајњи сјевероисток регије Центар. Има 1,5 милиона становника и удео градског становништва од 72%. Сјеверна половина области је под шумом тајге са дрвном и папирном индустријом. Главни град је Вјатка (441000 ст.) основан у 12. в.

Нижњеновгородска област се налази неточно од Москве с обје старне ријеке Волге. Сјеверни дио има шуму тајге. Област има 3,5 милиона становника са 78% градског становништва. Центар области је Нижњи Новгород са 1,4 милиона становника. То је трећи град у земљи по привредном потенцијалу. Јавља се 1221. г. на мјесту утоке ријеке Оке у Волу. Град мма крупне индустријске објекте (машиноградња, аутомобилска и хемијска индустрија).

Маријска аутономна република се налази у Приволжју, источно од области Нижњег Новгорода. Има 728000 становника и нижи удио градског становништва (63%). Половина земљишта је под шумом. Маријци припадају породици финских народа, а у 18. в. су прешли на православље. Главни град је Јошкар-Ола (242000 ст.) са дрвном и електротехничком индустријом.

Чувашија аутономна република се налази у Приволжју, а има 1,3 милиона становника и нижи удио градског становништва (61%). Главни град је Чебоксари (420000 ст.) са развијеном индустријом. Чуваши су припадници турске трупе народа. Чине 70% становништва Републике, а у 18. в. су прешли на православље.

Мордовска аутономна република се налази јужно од Нижњеновгородске области, а има 889000 становника и нижи удио градског становништва (60%). На југу републике је степа са развијеном пољопривредом. Главни град је Саранск (317. 000 ст.). Мордови су припадници финско-угарских народа, који су прешли на православље. Показују велику депопулацију, можда и због русификације. Чине 1/3 становништва републике.

Јужни дио регије Пентар чине пет области некадашњег Централ-ночертанског рајона (Тамбов, Липецк, Вороњеж, Курск и Белгород). У текtonском погледу припада Руској плочи, а у геолошкој структури превладавају седименти креде око Дона и девона, источно је крак неогена, а на западу су седименти палеогена. Од ријека се истиче Дон. Клима је континентална са 400-500 mm падавина. Курска магнетна аномалија у седиментима архаика истиче се рудом жељеза, где се води више од половине ове руде у Федерацији. Одлично тло чернозем има за посведину да је овај дио регије једна од житница Русије. Ту се на 1% простора Федерације добива око 10% жита и кромпира, 20% сунцокрета, половина шећерне репе и око 10% сточарских производа.

Тамбовска област се налази на југоисточном рубу регије, има 1,2 милиона становника и нижи удио градског становништва (57%). На југу области се јавља и виноградарство. Град Тамбов (305.000 ст.) је основан 1636. г. за Освајаче "дивљег пола" на југу од стране Козака.

Липецка област се налази јужно од области Тула, а има 1,2 милиона становника и нижи удио градског становништва (64%). Град Липецк (450000 ст.) основан 1779. г. је настао поред ријеке Вороњеж, која је од града пловна. Поред града је изграђен комбинат црне металургије (капацитета 5 мил. т челика годишње) на бази жељезне руде са лежиштга Курска и угља за коксованје из басена Печоре. Област има потешкоћа са водоснабдјевањем привреде.

Воронњешка област се налази на југу регије и граничи са Украјином. Има 2,4 милиона становника и нижи удио градског становништва (62%). Рельеф има низински карактер. Главни град Вороњеж (887000 ст.) настао је 1586. г. поред истоимене ријеке као козачко утврђење за освајање степског

југа. Град има развијену индустрију. У фабрици авијона изграђен је први надзвучни авион у свијету (Г-144). У близини је изграђена велика нуклеарна електрана. Десетак градова у области има добро развијену прехрамбену индустрију (месо, шећер, уље).

Курска област граничи на југу са Украјином, а има 1,2 милиона становника и нижи удио градског становништва (61%). Област биљежи јаку депопулацију. У рељефу превладава Средњеруска узвисина (286 м), а у вегетацији превладава зона лесостепе и степе са черноземским тлом. Главно минерално богатство области је Курска магнетна аномалија (КМА) са огромним лежиштима жељезне руде и производном око 60 мил. т. Главни град области је Курск (424000 ст.) основан 1095. г. као утврђење у Кијевској Русији. У II светском рату у области је вођена највећа битка у историји ратовања како по броју војника тако и технике, у којој је Црвена армија побједила њемачку војску љети 1943. г. Град има развијену машиноградњу, електронску и хемијску индустрију. Велики рудник фосфорита се налази поред града Шчигри.

Бјелгородска област се налази на југу и са најдужом границом са државом Украјином. Област има 1,5 милиона становника и удио градског становништва од 65%. Област се налази у зони богате степе. Главни град области је Бјелгород (300.000 ст.) настao 1593. г. као утврђење за ширење руске државе према Црном мору. Град има развијену машиноградњу и прехрамбену индустрију. На сјеверу области је град Стари Оскол (174000 ст.) који има модерни металуршки комбинат (3 мил. т електрочелика годишње). У области се налази неколико десетина комбината прехрамбене индустрије (млинови, шећеране, месо и мљекаре).

3. Јужна регија (Европског дијела Руске Федерације)

Јужна регија се у совјетско доба звала Сјевернокавкаски рејон, а сада има адекватнији назив. Регија има најмању површину од свих регија у земљи (355000 km^2) и 18,9 милиона становника и највећу густину насељености (53 ст/ km^2). Истовремено то је регија са најмањим удејлом градског становништва (57%), што указује на њен аграрни карактер. Од свих регија она је имала највећи пораст становништва (13%) између задњих пописа (1989-2002.) захваљујући високом порасту муслиманског становништва у републикама Кавказа.

Регија Југ је високо развијена индустријскоаграрна покрајина. По природним карактеристикама и етничкој структури становништва иде међу најразноврсније у цијелој Руској Федерацији. Друга је житница земље (иза Приволжја), прва у производњи кукуруза, риже, вина и чаја, а друга у производњи меса и вуне.

Геолошка грађа је веома разноврсна за разлику од једноставније тектонске структуре. На сјеверу је дио Руске плоче, а јужније од ријеке Дона од Азовског до Каспијског мора је навлака млађе палеозојске орогенезе прекривене дебљим, млађим седиментима. На југу је моћан алпски ороген Великог Кавказа сложене тектонске и геолошке грађе.

Климатске прилике у регији иду од континенталних на сјеверу и оштријих на истоку до влажнијих на југу и планинских на Кавказу. Највећи дио

регије заузимају тла чернозема, која на истоку прелазе у заслањена тла. Главни пољопривредни проблем је недовољно падавина, па су зато изграђени велики системи канала за наводњавање (Манич, Терек, Кума). Регија је сиромашна шумским покривачем (око 10% површине), углавном на Кавказу и шумским заштитним појасевима у степи.

Руси, иако најмлађе становништво регије чине до 70% укупног становништва, а ширили се системом козаштва од Дона, преко Кубана до Терека. Само на западу регије Руси су стигли до границе на Кавказу. Руска насеља су велика, станице у низини, а старосједилачко становништво је на вишем земљишту у насељима званим аули.

Ростовска област заузима сјеверни дио регије са 4,4 милиона становника и удјелом од 68% градског становништва. Област је најразвијенији дио регије захваљујући географском положају, каменом угљу и черноземском тлу. Главни град је Ростов са 1020000 становника. Основан је 1749. г. на десној, вишеј обали Дона. У доба царске Русије у граду је развијена лака индустрија (прехрамбена, текстилна, кожна), а у совјетско доба машиноградња (комбајни за жито) и хемијска индустрија. Ростов је средиште истоименог индустријског комплекса. На обали Азовског мора је град Таганрог (281000 ст.), центар црне металургије и родно место писца А. Чехова. Сјеверно је град Новочеркаск (187000 ст.) сједиште војске Донских козака. Производи електричне локомотиве, а има комбинат за прераду грожђа. Град Шахти (240000 ст.) је центар производње каменог угља. На крајшем сјеверу области је станица Вешенскаја, поред Дона, родно место писца нобеловца М. Шолохова ("Тихи Дон", "Узорана ледина").

Јужно од ријеке Дона се налази плодни степски крај, простор натаپања интензивних култура (кукуруз, пшеница, сунцокрет, шећерна репа), али и воћарство и виноградарство. На неточном рубу области је млади град Волгодонск (178000 ст.) поред Цимљанској језера на Дону. Кроз цијелу област пролази неколико нафтоловода, гасоловода и далеколовода.

Краснодарски крај заузима западну четвртину регије, а има 5,1 милион становника и само 54% градског становништва. Двије трећине краја је низина са черноземом и пољопривредним културама. Око ријеке Кубана се производи милион тона риже, а у црноморском приморју је најразвијеније виноградарство у Руској федерацији. Главна ријека је Кубан, који извире из ледника на Великом Кавказу. Главни град је Краснодар (620000 ст.) настао крајем 18. в. на доњем дијелу ријеке на линији коју су држали кубански козаци. Град има добро развијене прехрамбену и гране тешке индустрије као и институт за воћарство и виноградарство.

Приморско приморје се протеже дужином око 400 км и представља суптропски појас, који се користи за одмор, лијечење и туризам. Новоросијск (183000 ст.) је важна лука за извоз нафте и жита. На крајњем југу се налази главни туристички центар земље град Сочи (317000 ст.) основан 1896. г. поред чувених минерални врела.

Адигејска Аутономна Република (основана 1992. г.) има 447. 000 ст и само половину градског становништва. Налази се у облику лука од Краснодара до ланаца Великог Кавказа. Адигејци су стариначко становништво, кавкаске скупине, муслиманске религије, чине до 1/4 становништва. Главни град је Мајкоп (145. 000 ст.) поред налазишта нафте и гаса.

Ставропольски крај се налази источније од Краснодарског краја. Има 2,35 мил. становника и 56% градског становништва. Сјеверни и источни дио краја је низина, а у средњем дијелу се налази ставропольско узвишење (700-800 м). Главне ријеке се Манич и Кума. Крај је богат налазиштима гаса. Ставропод (3181000 ст.) је главни град са развијеном индустријом. У Предкавказју је комплекс минералних вода са чувеним бањама (Пјатигорск, Кисловодск и Жељезноводск).

Од запада на исток ређају се подно Великог Кавказа аутономне републике: *Караџајевско-Черкеска* са 440000 становника и 44% градског становништва. Каџајевци припадају турској групци народа са мусиманском религијом и високим природним прираштајем (20%). Черкези припадају кавкаској породици народа и мусиманској религији. Руси чине више од половине становништва. Черкеск (118000 ст.) је главни град.

Кабардинско-Балкарска република има 9021300 становника, а удио градског становништва износи 57%. Јужни дио је високопланински (Елбрус 5642 м), а главна ријека је Терек. Кабардини припадају кавкаској породици народа, а Балкарци турској и по религији су мусимани. Руси чине до 1/4 становништва. Главни град је Нальчик (235000 ст.).

Рејублика Сјеверна Осетија-Аланија се налази на Великом Кавказу у изворишним дијеловима ријеке Терек. Има 710. 000 становника и 66% градског становништва. Осетини су народ иранске трупе, православне религије и чине 2/3 становништва. Главни град је Владикавказ (300000 ст.) и налази се поред старе војногрузинске цесте.

Рејублика Ингушетија има 467000 становника и 43% градског становништва. Ингуши припадају кавкаским народима са високим природним прираштајем. Главни град је Назрањ. У низинама је развијена полопривреда, а на планинама сточарство.

Аутономна Рејублика Чеченска се налази сјеверно од Грузије на Великом Кавказу, брдима и низини поред ријеке Терека. Има 1,1 мил. становника са ниским удјелом градског становништва (34%) због високог природног прираштаја. Чечени припадају кавкаској језичкој породици, а по религији су мусимани. Чине око 3/4 укупног становништва. Руси чине до 1/5 становништва и живе у низини поред ријеке Терек. Грозни (401000 ст.) је главни град поред ријеке Сунђа. Недалеко су налазишта нафте и гаса.

Рејублика Дагестан се налази на крајњем југоистоку регије поред Каспијском мора, има 2. 577. 000 становника и нижи удио градског становништва (43%). У Дагестану живи тридесетак аутохтоних народа, мусиманске религије са високим природним прираштајем (Авари, Даргинци, Лезгини, Лакци, Азербејџанци и др.). Махач-Кала (315000 ст.) је главни град поред Каспијског мора. Република је богата нафтом и гасом и добрым пољопривредним површинама.

4. Регија Приволжје

Регија се раније називала Поволжје, а има 16. 519. 000 становника и удив градског становништва од 74% што одговара државном пројеку. Ово је једина регија која носи име по великој ријеци Волги.

У тектонском погледу највећи дио регије се налази на потонулој Руској плочи, изузев Републике Калмикије. Седименти перма и јуре се налазе на сјеверу, јужније су кредни и палеогени седименти, а најмлађи су седименти квартара око ријеке Волге. Регија се истиче природним богатствима (нафта, гас, соли). Тла иду од шумских на сјеверу преко чернозема јужније до алувијалних поред Волге и других ријека. Клима је оштра континентална са великим амплитудама. На западу и сјеверу је више падавина, а на југу се јавља и полупустиња. Волга је ујезерана великом хидро-електранама (Волжска 2,5 мил. кв , Самара 2,3 мил. кв , Саратов 1,4 мил кв).

Царска Русија је освојила средње и доње Приволжје послије побједе над Татарима (1552). Регија Приволжја је високо развијена индустријско-аграрна покрајина са главном производњом у држави жита и сунцокрета, а други је производња у земљи нафте и гаса.

Република Калмикија се налази западно од доњег Приволжја. Има 292. 000 становника и 44% градског становништва. На западу превладава степска, а на истоку полупустињска клима. Истиче се богатство гаса. Главни град је Елиста (65. 000 ст.). Калмици су народ монголске трупе, а доселили су се у 17. в. Већина су ламаисти, чине до половине становништва.

Астраханска област заузима доње Приволжје, а има милион становника и 68% градског становништва. Истиче се налазиште кукињске соли (Баскунчак). Развијено је гајење риже, повртарство и воћарство. Главни град је Астрахан (509. 000 ст.) са бродоградњом и прехранбеном индустријом.

Волгоградска област се налази с обе стране Волге и доњег Дона има 2,7 мил. становника и 75% градског становништва. Кичму области чини ријека Волга, Волшко-Донски канал и ријека Дон. Истичу се богатства нафте, гаса, соли и тла чернозема. Волгоград (ранији Стаљинград и Царицин) је главни град области са милион становника и крупном индустријом. Величанстве споменик "Мајка домовина" подигнут је у част погинулих у борбама са њемачким фашистима. На лијевој страни Волге је млади град Волжски (269. 000 ст.) настао поред велике хидроцентrale на Волги.

Саратовска област има 2,7 мил. становника и 74% удјела градског становништва. Представља вриједан агарни простор у Приволжју. Истиче се богатство нафте и гаса. Саратов (905. 000 ст.) је главни град овласти настао на десној, вишиој обали Волге 1590. г. Има добро развијену индустрију (хемијска, фабрика авиона, прехранбена и др.) На другој је страни Волге је град Енгелс (182. 000 ст.) са великим фабриком тролејбуса.

Област Ненза се налази западно од ријеке Волге. Има 1,5 мил. становника и 65% градског становништва. Тло је чернозем и на њему је добро развијена полопривреда. Пенза (543. 000 ст.) је главни град настао у 17. в. као утврђење у ширењу руског царства. Има развијену индустрију (производња сатова, рачунара, папирна и прехранбена индустрија).

Област Самара се налази углавном неточно од Волге. Има 3,24 мил. становника и висок удио градског становништва (81%). Ово је најразвијенија област у регији. У ријеку Волгу се улијева притока Самара. Лежишта нафте и гаса се налазе у вриједном аграрном простору. Самара (прије Кујбишев) има 1. 257. 000 становника, а настала је 1586. г. У совјетско доба град је добио јаку индустрију (авиони, сатови, петрохемија). Град Тольјати (630. 000 ст.) има велику аутомобилску индустрију (ВАЗ), која годишње производи око милион аутомобила.

Уљановска област се налази углавном западно од Волге. Има 1. 383. 000 становника и 73% удила градског становништва. Превладава бјелогорична шума и лесостепа са развијеном пољопривредом. Симбирск има 625. 000 становника, а настало је у 17. в. на десној, вишио обали Волге. У граду је рођен В. И. Лењин. Град има јаку машиноградњу развијену у доба II свјетског рата.

Република Татарстан-Татарска се налази око скретања ријеке Волге на југ, око великог вјештачког језера на Волги и Ками с обје стрне ријека. Има 3. 779. 000 становника и 74% градског становништва. У пејзажу превладава мјешовита шума, а знатна су налазишта нафте и гаса (Алметјевск до 100 мил. т нафте годишње). Татари припадају алтайској језичкој породици и турској групи народа, а по религији су муслимани. Владали су Русијом неколико вјекова. У Републици Татари чине половину становништва, али само 1/4 свих Татара. Казањ (1,1 мил. ст.) је главни град, а јавља се 1438. г. Има јаку петрохемијску индустрију. Млади град је Набережније Челни (501. 000 ст.) поред ријеке Каме, који има велику фабрику камиона (КамАЗ).

5. Регија Урала

Уралска регија повезује просторе Европе и Азије, а по својим друштвеногеографским карактеристикама изједначена је са европским дијелом Руске Федерације. Регија има 19782000 становника и 74% удила градског становништва. Регија се пружа правцем сјевер-југ до 1300 км и ширином до 600 км. Захвата више од половине горја Урала, остављајући сјеверну половину подијелену између регија Сјеверозапад и Западног Сибира.

Горје Урала припада каснопалеозојској, херцинској орогенези, на западу се налази дио руске плоче, а на истоку потонула Западносибирска плоча. Дуж цијelog горја Урала воде бројне тектонске и расједне линије. Старост седimenata иде од прастарих до најмлађих. На западу је широка зона седimenata перма, а на истоку су млађи седimenti. Глацијација је је захватила сјеверни руб регије. Средњи дио Урала је најнижи где су се долине ријека Чусоваје са запада и Исета са истока сасвим приближиле. Тим путем су кренула руска освајања Сибира. Климатске прилике су оштре континенталне са великим амплитудама у температурама (до 100°C). Источни дијелови су хладнији и са мање падавина, које се крећу од 600 mm на сјеверу до 250 mm на степском простору на југу. На сјеверу су црногоричне шуме и тла подзоли, а на југу бјелогорица и лесостепа са травама (ковиље, пелин, смиље).

Уралска регија располаже изузетним богатствима енергетских извора, рудама метала и неметала, разноврсног грађевинског материјала, злата и

драгог камења. Ту су нафта и гас, камени и мрки угљ, жељезна и бакарна руда, хромит и азбест и др.

Руска освајања Урала почињу у 14. в. у долини Каме, где су пронађене велике залихе кухињске соли. Насеље Соликамск је основано 1430. г. До краја 17. в. Урал је извозио у Русију со и крзно, а у 18. в. почиње прерада и извоз жељеза чак у Енглеску. Оснивач црне металургије на Уралу је био цар Петар Велики. У совјетско доба урал Урал даје трећину државне производив челика, а у II свјетском рату на Урал се преноси око хиљду фабрика са запада државе. Уралска регија је друга по индустријској производним у земљи, иза регије Центра. Пољопривредна производња даје око 1/10 државне производње.

Пермска област заузима сјеверозападни дио регије, а има 2,8 милиона становника и удио градског становништва од 75%. Кичму области чини ријека Кама. Чувена су налазишта соли, а сјевер области је под шумом тајге. Главни град је Перм (1,1 мил. ст.) са крупном индустријом. Коми-Пермјацки национални округ има 136000 становника Кома, финске породице народа, који исповједају православљу религију.

Свердловска област се налази на сјевероистоку регије, а има 4,5 мил. становника са 88% удеља градског становништва и представља најразвијенији дио цијеле регије. Планински дио области је богат рудама. Клима је континентална и вегетација иде од тајге на сјеверу до лесостепе на југу и од подзоластог тла до чернозема на југу. Јекатеринбург (бивши Свердловск) има 1. 367. 000 становника и настао је на ниској вододјелници Урала 1722. године. Град је чвориште железничких пруга, аутопутева, нафтоваода, гасовода и далековода. Град је основан као средиште производње жељеза и бакра. У совјетско доба град је постао милионски са научним институтима и метроом. Чувене су фабрике: Уралмаш и Уралхима.

Удмуртска република се налази западно од области Перма и сјеверно од Републике Татарстан. Има 1570000 становника и удио градског становништва од 70%. Редеф је низински са моренама на сјеверу. Истичу се налазишта нафте и тресета. Ижевск (635000 ст.) је главни град са развијеном индустријом. Удмурти припадају финско-угарској групи народа, чине до 1/3 становништва и православље су вјере.

Република Башкортостан-Башкирска се налази на југозападу регије, а кичму јој представљају ријека Бјелаја са Уфом. Има 4104000 становника и 64% градског становништва. Република је богата солима, нафтом, гасом и рудама жељеза и бакра. Башкири су народ алтайске језичке породице, муслиманске религије са високим природним прираштајем. Чине 1/4 становништва Републике, другу Татари, Руси око 40% и Чуваши остатак Башкирска република је високо развијени дио регије Урала (нафтнохемијска индустрија и машиноградња). Главни град је Уфа (1,1 мил. ст.) настао при ушћу истоимене ријеке у Бјелају, основан 1574. и јак је привредни центар.

Чељабинска област се налази на југоисточној, азијској страни регије. Има 3,8 мил. становника и висок удио градског становништва (82%). На западу је планински дио, шире подгорина и на истоку низина. Клима је оштра континентална. Главни град је Чељабинск (1143000 ст.) са црном и облојеном металургијом и машиноградњом. Западно од њега је стари центар

металургије Златоуст (220000 ст.). Најмлађи град је Магнитогорск (440000 ст.) са огромном челичаном (16 мил. т челика годишње).

Курганска област се налази неточно од Челабинска. Има 1 мил становника и нижи удио градског становништва (56%). Главни град је Курган (356000 ст.), а налази се у степи поред транссибирске пруге.

Оренбуршка област се налази на југу регије. Има 2179000 становника и нижи удио градског становништва (58%). Западни дио лежи на Руској плочи, има низински рељеф и богат је нафтам и гасом. На истоку су лежишта метала и неметала. Главни град је Оренбург (547000 ст.) основан 1743. г., а има велики завод за прераду гаса. На истоку области је град Орск (280000 ст.) са развијеном металургијом. На југу области је добро развијена пољопривреда и сточарство.

6. Регија западни Сибир

Западни Сибир има површину од 2427000 км и 14791000 становника и удио градског становништва од 72%. Прелазећи у Азију величина регија нагло расте. Западни Сибир на сјеверу граничи са Карским морем, на истоку до близу Јенисеја, на западу са горјем Урала и на југу са државним границама са Казахстаном, НР Кином и Монголијом. Географски положај регије је најповољнији у азијском дијелу са огромним богатствима нафте и гаса на сјеверу, степског чернозема на југу и чувеног Кузњецког угленог басена на југоистоку регије.

Највећи дио простора регије налази се на потонулој сибирској плочи, док су на површини седименти палеогена и неогена. Регија Западни Сибир је највећа низина на свијету, а 1/10 простора заузима брдски и планински рељеф на југоистоку регије (Алтай са гором Бјелуха 4. 506 м). Клима иде од арктичке и субарктичке на сјеверу до оштре континенталне јужније. Главни водени токови су ријеке Об и Иртиш. Природне зоне регије се пружају смјером паралела: Гарктичка пустиња, тундра, тајга, белогорица, уски степски руб и планинска зона на југоистоку. Сјеверни и средњи дио регије има највећа блатишта на свијету.

Стариначко становништво чине угарски народи Ханти и Манси, те малобројни Ненци, Енци и Селькупи. Руси долазе од 16. в. Насељеност је 2 највећа на југу (10-20 ст/км), а сасвим мала на сјеверу регије.

У Западном Сибиру су изграђена два велика привредна комплекса: Западносибирски на сјеверу на бази нафте, гаса и дрвета и на југоистоку: Кузњецко-Алтајски угљометалуршки комплекс.

Тјуменска област са два Аутономна округа има 1325000 становника и 70% градског становништва. Главни град је Тјумен (477000 ст. са развијеном индустријом (машиноградња, хемијска и др.). Јамало-Ненецки округ заузима сјеверну половину регије, а има 507000 становника и 83% градског становништва. Огромна налазишта гаса и нафте (Уренгој, Медвеђе) дају велике количине гаса, који се троши у земљи, али и у десетак европских земаља. Главни град је Салехард (40000 ст.). Ханти-Мансијски аутономни округ се налази јужније у зони тајге, а има 1433000 становника и чак 91%

градског становништва. Кичму округа чине ријеке Об и Иртиш и жељезничка пруга: Тобольск-Уренгој. Ханти и Манси чине само 3% становништва због великог досељавања Руса ради вађења нафте и гаса. Градови су Сургут (248000 ст.) и Нижневартовск (242000 ст.).

Област Омск је степског карактера, а налази се на југу регије има 2079000 становника и 69% градског становништва. Главни град Омск има 1148000 становника, а настао је на десној обали Иртиша. Основан је 1782. г. и нагло се развија послије градње транссибирске железнице. У совјетско доба добио је крупну индустрију (машинарска, хемијска и др.).

Новосибирска област се налази на југоистоку регије, а има 2692000 становника и 75% градског становништва. У области се редају појаси степе, лесостепе и тајге. Југоисточни дно области налази се у оквиру комплекса Кузњецког басена. Новосибирск (1436000 ст.) је највећи град источно од Урала, настао 1905. г. послије изградње транссибирске железничке пруге. Град има развијену индустрију црна и обојена металургија, хемијска идр.), а поред њега се налази град Академије наука (Академгородок).

Област Томск има 1046000 становника и 68% градског становништва. Ријека Об представља кичму области. На сјеверу области има нафте. Главни град је Томск (502000 ст.), који иде међу најстарије руске градове у Сибиру (основан 1604.). Град има развијену индустрију и стари универзитет. У граду је рођен познати географ Николај Барански.

Област Кемерово се налази на југоистоку регије и у њој се налази највећи дио кузњецког басена. Има 2899000 становника и висок удео градског становништва (87%). Основу релефа чине палеозојске орогенезе (каледонска и херцинска). Кузњецки басен има огромне резерве каменог угља (око 900 мрд т). Главни град области је Кемерово са 520 000 становника, који је постао град у совјетско доба, а развија се поред ријеке Том. У близини су рудници угља и фабрике вјештачких ћубрива. Највећи индустријски центар басена је град Новокузнецк (600000 ст.) основан 1618. г. као војно утврђење. Од совјетског доба развија се црна металургија (15 мил. т челика), тешка машиноградња и хемијска индустрија. Јужни дио области је Горња Шорија богата жељезном рудом и угљем. Шорци (14000) су аутохтоно становништво турске трупе, православие религије.

Алтайски крај се налази на југоистоку регије, а има 2,6 мил. становника и 53% градског становништва. Западни дио краја се налази на потонулој плочи, а на југу релеф припада каледонској орогенези. На западу краја је Кулундинска степа са налазиштима соли. Главни град је Барнаул (602000 ст.) поред Оба са развијеном индустријом.

Република Алтай заузима крајњи југоисточни дио регије. Има 203000 становника и само 26% градског становништва. Бјелуха је највиша планина (4506 м). Ријека Катун и трансверзални аутопут чине кичму републике. У земљорадњи и пољопривреди се срећу двогрбе камиле и јакови. Горњо-Алтайск (37000 ст.) је главни град. Алтајци (67000) чине трећину становништва. Руси живе на сјеверу у долинама ријека.

7. Регија Источни Сибир

Регија Источни Сибир се налази између регија Западни Сибир и Далеки Исток, на југу граничи са Републиком Монголијом и на сјеверу са Карским морем и морем Лаптјевих. Има површину од 4,1 мил. км² и 8537000 становника и градског становништва 72%. Регија заузима $\frac{1}{4}$ површине државе, а има само 6% становништва. Дужина регије иде до 3000 км, а ширина од 900 до 1800 км на југу.

Источни Сибир има сложену тектонску и геолошку структуру. Највећи дио представља Сибирска плоча, на чијим се рубовима налазе дијелови бајкалског орогена, а на југу су планине каледонског орогена. Мезозојски седименти су у средини регије, а квартарни на сјеверу у Сибирској низини. Природна богатства регије су огромна, али и тешко освојива због сурове климе. Тунгуски угљени басен има огромне резерве, али скромну производњу. Истичу се налазишта обојених метала и злата. Само на југу има простора степског карактера. Регија има највеће резерве дрвета у Федерацији.

Царска Русија је освојила Сибир до половине 17. в., споро га насељавала и служио је као простор за кажњенике. Руси чине око 90% становништва. Бурјати су нагод монголске трупе (445000), а Тувинци (244000) су народ турске трупе. Малобројни народи живе раштркано: Ненци, Евенки и др.

Регија Источни Сибир се касније развија, а данас даје јефтину хидроенергију, целулозу, папир, дрво и угљ. На сјеверу се лове цијењени крзнаши. Пољопривреда је развијена на југу регије, а индустрија у градовима поред жељезничких магистрала.

Краснојарски крај се налази на југозападу регије у сливовима Јенисеја и Ангаре. Има 2. 966. 000 становника и удио градског становништва 76%. На југу се налазе Сајанске планине са котлинама. Главни град је Краснојарск (912000 ст.) поред ријеке Јенисеја, основан 1628. г. Има развијену машиноградњу и металургију. Јужно од града су двије велике хидро-централе на Јенисеју снаге по 6 мил. кв).

Република Хакасија се налази на југозападу краја. Има 546000 становника и 71% градског становништва. Главни град је Абакан (154000 ст.) са развијеном привредом. Хакаси су народ турске трупе, православие религије, а ушли су у састав царске Русије у 18. в.

Република Тува је смјештена на југу регије, а има 306000 становника и половину градског становништва. Превладава планински релеф Сајанских планина са котлинама. Тувинци припадају турској групи народа, а исповједају будизам-ламаизам. Руси чине до петине становништва и живе у ријечним долинама. Главне ријеке су Велики и Мали Јенисеј. Главни град је Кизил (54000 ст.) са гранама лаке индустрије.

Иркутска област се налази западно и сјеверно од Бајкалског језера, а има 2582000 становника и висок удио градског становништва (79%). Иркутск (626000 ст.) је главни град основан 1661. г. при ушћу ријеке Иркут у Ангару, на 70 км западно од Бајкалског језера. Град је јако привредно и културно средиште регије. На Ангари су изграђене велике хидроцентrale (Братск и Устилимска), које дају енергију фабрикама алуминија, целулозе и папира.

Ангарск (266000 ст.) је млади град петрохемије као и Братск (255000 ст.) основан 1955. г., је центар дрвне индустрије и прераде алуминија.

Бајкалско језеро има површину од 31500 км² и дубину до 1620 м. У језеро утиче 336 ријека, а истиче само Ангара. Тектонског је поријекла, а има запремину воде од 23600 км³ и ендемске врсте риба.

Република Бурјатија се налази на југу регије, а има 981000 становника и удио градског становништва од 60%. Бурјати чине око 1/3 становништва, монголске су групе народа, по религији Ламаисти. Улан-Уде је главни град (355000 ст.) поред ријеке Селенге на главној прузи.

Област Чита је најисточнија у регији, а има 1156000 становника и 64% градског становништва. Град Чита (366000 ст.) је настао као козачко утврђење на путу за Далеки исток. Област располаже великим рудним богатствима (угаљ, обожени метали, злато и др.).

У оквирима Краснојарског краја се налазе два аутономна округа: Евенкијски и Тајмирски. Евенкијски аутономни округ заузима широка пространства средњег дијела краја. Има само 18000 становника и 1/3 градског становништва. У рељефу превладава Средњесибирска висораван са главним ријекама Подкамена Тунгуска и Нижња Тунгуска, које су притоке Јенисеја. Тура (5000 ст.) је главно насеље. Евенки (35000 ст.) су народ тунгуско-манџурске трупе, који живе расштркано.

Тајмирски (Долгано-Ненецки) аутономни округ са налази на крајњем сјеверу краја и регије. Има само 40000 становника од којих 66% живи у градским насељима. У редефу превладава Сјеверна сибирска низина. Има и планина (Ледовитаја и Путоран). Главни град је Дудинка са око 20000 становника и важна лука за извоз дрвета на Јенисеју. Жељвезничка пруга води до града Нориљска (174000 ст.) са металуршким комбинатом за прераду обожених метала.

8. Регија Далеки Исток

Далеки Исток је крајња источна регија Руске Федерације, која заузима 6215900 км² површине, а има само 6693000 становника и удио градског становништва од 76%. Регија заузима 36% површине Федерације, а има мање од 5% становништва. Тектонска и геолошка грађа регије је веома сложена. Иде од најстаријих борања штитова (Анабарски и Алдански) преко Колимске плоче, мезозојског борања до тихоокеанске орогенезе на полуострву Камчатка, острвима Курила и на Сахалину. Рељеф је планинског карактера на 3/4 регије (Верхојанске планине, Черскога, Чукотске, Корјакске, вулканске планине на полуострву Камчаткии на Курилима, Алданско височје, Цуг-Цур и Сихоте-Алин). Климатске прилике су веома сурове и место Ојмјакон има минималну забиљежену температуру од -71⁰ Ц што представља пол хладноће на континентима. Вегетацијски појаси иду од арктичке пустиње на сјеверу преко тундре, тајге са четинарима на сјеверу и на југу белогоричне шуме. Само најужужнији дијелови регије немају вјечно замрзнуто земљиште (мерзлота). Флористичко и фаунистичко богатство је посљедица климатских прилика. У долини Амура живи амурски тигар и смеђи медвјед. У Охотском мору живе познати ракови и рибе, а на сјеверу

туљани. У регији постоји десетак националних паркова (заповједника), највише на југу.

Руско становништво чини око 85% укупног, а живи компактно на југу регије и у облику клина долинама ријека Лене, Јане, Индигирке, Колиме и Амура, те у оазама поред мора, на полуострву Камчатка, Курилима и Сахалину. Други народ по броју у регији су Јакути (преко 400. 000) и Украјинци. Остали народи су малобројни и распуштено живе на великим пространствима (Евенки, Евени, Чукчи и Корјаки).

Аутономна Република Саха-Јакутија заузима западну половину регије са површином од 3103200 км² и само 949000 становника. Градско становништво чини 64%. Савремено освајање почиње од југа железничком пругом од Бајкалско-Амурске магистрале (БАМ) према Јакутску и мрежом сталних цеста. Република производи преко 20 мил. т каменог угља, од чега се половина извози у Јапан. Република је богата џењим крзнашима (лисица, самур, хермелин) као и златом и драгим камењем. Главни град је Јакутск (187000 ст.) основан 1632. од козачке војске на лијевој обали ријеке Лене. Има Институт за изучавање мерзлоте, универзитет и развијене гране индустрије.

Далеки Исток без Јакутије заузима 3.112.700 км површине, а има 5. 744. 000 становника и 78% градског становништва. Овај дио заузима најисточније дијелове Руске Федерације. На сјеверу излази на море Лаптјевих Сјеверног леденог океана, на истоку на Тихи океан и његова мора: Берингово, Охотско и Јапанско море. Овај дио регије по привредном развоју се може подијелити на три дијела јужни са већом насељеношћу, саобраћајницама и градовима, средњи дио са мањом насељеношћу, једним већим градом и без жељезница и сјеверни дио са још мањом насељеношћу, без цеста и само са поморским и ваздушним саобраћајем.

Приморски крај је најужнији и најбоље развијен, а налази се између НР Кине и ДР Кореје на западу и Јапанског мора на истоку. Има 2.071.000 становника и 78% градског становништва. Главна ријека је Усури, притока Амура. Главни град је Владивосток (648. 000 ст.), основан 1860. г. са добром луком и развијеном привредом. Нова је лука Находка (165. 000 ст.) важна за извоз угља и дрвета.

Хабаровски крај се налази око ријеке Амура, а има 1.436.000 становника и 81% градског становништва. Главни град је Хабаровск (601.000 ст.) поред ријеке Амур, основан 1858. г. и главна је ваздушна лука цијеле регије. Комсомолок на Амуру (315.000 ст.) је база црне металургије и петрохемије.

Амурска област је најзападнија са ослонцем на Амур. Има 903.000 становника и 66% градског становништва. Кроз област пролазе дviјe жељезничке магистрале. Главни град је Благовјешченск (206.000 ст. поред Амура са развијеном индустријом (машина, бродоградња, дрвна).

Сахалинска област има 547.000 становника и 87% градског становништва. Главни град је Јужно-Сахалинск (157.000 ст.) са индустријом прераде рибе и гранама лаке индустрије.

Камчатска област има 359.000 становника и 81% градског становништва. Главни град је Петропавловск-Камчатски (269.000 ст.) основан 1740. г. , а има развијену прехрамбену индустрију. Корјакски аутономни округ на сјеверу

Камчатке има само 25. 000 становника, који се баве риболовом. Курилска острва су веома сеизмична, а море богато рибом и раковим.

Магаданска област поред Охотског, Беринговог и Чукотског мора има 183. 000 становника и 92% градског становништва. Магадан има 152. 000 становника и развијену привреду. Чукотски аутономни округ има 54. 000 становника и 67% градског становништва. Анадир је главни град (10. 000 ст.) са луком. Чукчи се баве и гађањем ирваса (око 500. 000 комада).

Литература и извори

- 1 . Всеросијскаја перепис насељенија 2002 года, Москва
www.eastview.com/all_Russia_population_census.com
2. Атлас СССР (1984), Москва.
3. Атлас света (1983) Дља учитеље средње школи, Москва.
4. Географскиј атлас (1979), дља 7-ва класса, Москва.
5. Давидовип, Р. (2000) РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЈА. Географске регије европских држава. Књига II. Друго издање. Нови Сад.
6. Đurić, V. (1974): ЕКОНОМСКА ГЕОГРАФИЈА ЕУРОПЕ И СССР, Beograd.
7. Ristić, K. (1993): REGIONALNA GEOGRAFIJA I, Beograd.
8. БСЕ (1977): БОЉШАЛА СОВЕТСКАЈА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА, књ. 24. СССР, Москва.
9. Колектив аутора (1971): ЗАПАДНАЈА СИБИР, Москва.
10. Колектив аутора (1974): ЕВРОПЕЈСКИЈ СЕВЕР, Москва.
11. Колектив аутора (1983): РОССИЈСКАЛА ФЕДЕРАЦИЈА. Страни и народи Советскиј Сојуз Обшћиј обзор, Москва.

Miloš Bjelovitić

RUSSIAN FEDERATION

Summary

Results of census in 2002 and geographic regions

The research paper gives you an overview and analyses of census in 2002. Big migration-immigration (11 million) and emigration (5,6 millions). It shows increase in number, sex and age structure, marital status, nationality, education, households, occupations, town and village population, settlements, languages. All data refer to 7 federation counties.

Russian Federation is divided into 8 big regions - Northwest, Centre, South, Privilzje, Ural, West Siberia, East Siberia and Far East. Each regions was thoroughly elaborated in accordance with latest available information.